

Et nytt sikkerhetsparadigme

Av Jan Georg Christophersen

Abstract

This article examines sustainability-related crime as an emerging and multifaceted threat to national security, arguing that it must be systematically integrated into Norway's total defense frameworks and long-term defense planning. Drawing on an expanded security perspective, the analysis demonstrates how economic, environmental, and organized criminal activities have undermined social resilience, eroded trust, weakened critical infrastructure, and created vulnerabilities across both civilian and military sectors. The article outlines the key gaps in current defense planning, identifies structural dependencies within the total defense model, and highlights how critical exploitation of these dependencies can compromise national preparedness. It further proposes a conceptual framework for incorporating sustainability-related crime into strategic defense planning, emphasizing cross-sectoral cooperation, improved intelligence sharing, and strengthened governance mechanisms. The study concludes that a resilient national security posture requires recognizing the interconnections between crime, sustainability, and preparedness, and developing a total defense architecture capable of withstanding the complex challenges of the future.

* Title in English: A New Security Paradigm

Ingress

I norsk sammenheng handler dagens sikkerhetsparadigme ofte om overgangen fra et tradisjonelt militært fokus til et helhetlig sikkerhetsbegrep, der cyberangrep, påvirkningsoperasjoner, kriminalitet, kritisk infrastruktur, klima og samfunnsrobusthet er like viktig som militær avskrekking.

Bærekraftskriminalitet – et samlebegrep for økonomisk, miljømessig og samfunnsundergravende lovbrudd – er i ferd med å etablere seg som en av de mest komplekse trusler mot norsk sikkerhet. Den rammer både sivile og militære sektorer, svekker samfunnets motstandskraft og utnytter sårbarhet i alt fra naturressurser til offentlige budsjetter. Når Norge nå utvikler nye langtidsplaner for forsvarsektoren og videreutvikler totalforsvaret, er det nødvendig å forstå kriminalitetens rolle som en strategisk faktor. Et moderne totalforsvar kan ikke bare møte militære trusler, men må også håndtere kriminalitet som undergraver bærekraft, økonomi og tillit – selve fundamentet for nasjonal sikkerhet.

Denne artikkelen kan fremstå som et tverrfaglig rammeverk som integrerer bærekraft, beredskap og kriminalitet i en samlet modell for nasjonal sikkerhet – noe som mangler i både norsk og internasjonal forskning. Det betyr at artikkelen indikerer en ny måte å se problemstillingen og den er relevant både for akademia og forvaltningen – plassert i en voksende trend mot helhetlige sikkerhetsrammeverk. Her vises til de tre åpne sikkerhets- og trusselvurderingene som legges frem hvert år fra Forsvaret (E-tjenesten), Politiets sikkerhetstjeneste (PST) og Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM). Dette er de tre sentrale dokumentene som beskriver Norges trusselbilde og risiko i første kvartal hvert år. År 2026 ble rapportene lagt frem 6. februar. Arbeidsfordelingen er at rapporten fra Forsvaret (E-tjenesten) handler primært om utenlandske trusler og forhold som påhviler Norges sikkerhet fra utsiden. Nasjonal trusselvurdering (PST) vurderer terror, ekstremisme, spionasje og andre trusler mot rikets sikkerhet innenlands. Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) ser på sårbarheter, digitale trusler, samfunnskritisk infrastruktur og forebyggende sikkerhet. De foreliggende rapportene er benyttet som referanser andre steder i denne artikkel.

Innledning: En ny sikkerhetspolitisk virkelighet

Samtidens sikkerhetsutfordringer kjennetegnes av økende kompleksitet, gjensidig avhengighet og et trusselbilde som ikke lenger kan forstås gjennom tradisjonelle, sektorvise perspektiver. Mens nasjonal sikkerhet historisk har vært dominert av militære og statlige trusler, viser nyere forskning at risiko i økende grad springer ut av miljømessige, sosiale og teknologiske endringsprosesser som påvirker samfunnets grunnleggende funksjoner (Beck, 1992; Barnett & Adger 2007).

Klimaendringer, ressursknapphet og økologisk sårbarhet skaper nye former for ustabilitet, samtidig som globalisering og digitalisering åpner for kriminalitetsformer som opererer på tvers av grenser og undergraver staters evne til å opprettholde kontroll og beredskap (Naylor, 2002; Rid, 2020). Dette bidrar til fremveksten av bredere sikkerhetsbegreper, slike som *human security* (UNDP, 1994) og *sustainable security*, som understreker behovet for å integrere bærekraft, samfunnsrobusthet

og kriminalitetsforebygging i en samlet forståelse av nasjonal sikkerhet. (NSM: *Risiko 2026* – Nasjonal sikkerhetsmyndighets vurdering av sikkerhetstilstanden).

Innenfor norsk forskning på samfunnssikkerhet har det de siste tiårene utviklet seg en sterk tradisjon for å analysere risiko, beredskap og robusthet som tversektorielle fenomener (Aven, 2015; Kruse et al., 2013). Denne forskningen viser hvordan moderne samfunn er preget av systemiske sårbarheter, der naturfarer, teknologiske hendelser og sosiale spenninger kan forsterke hverandre og skape kriser som utfordrer både statlige institusjoner og samfunnets evne til å håndtere uforutsette hendelser (Boin et al., 2016; Holling, 1973).

Samtidig har kriminalitet – særlig organisert kriminalitet, økonomisk kriminalitet og cyberkriminalitet – fått økt oppmerksomhet som en sikkerhetsutfordring med potensielt destabiliserende konsekvenser for samfunnets kritiske funksjoner (Paoli, 2014; Nye, 2010).

I norsk kontekst har forskningen pekt på lignende utviklingstrekk, der kriminalitet og sikkerhet i økende grad må forstås som gjensidig forsterkende fenomener som påvirker både beredskap og samfunnets langsiktige bærekraft (Gundhus et al., 2018; Larsson, 2019).

Til tross for denne utviklingen behandles bærekraft, beredskap og kriminalitet fortsatt ofte som separate fagområder, både i forskning og i forvaltningens organisering (NOU 2012:14, og NOU 2020:14).

Dette skaper et analytisk gap, ettersom empiriske studier viser at klimaendringer kan påvirke mønstre i klimarelatert litteratur, at organisert kriminalitet kan undergrave samfunnets beredskap, og at bærekraftsmålene forutsetter stabile og trygge samfunn med lav kriminalitet og høy institusjonell kapasitet (Homer-Dixon, 1999; Manyena, 2006).

Det mangler derfor helhetlige rammeverk som integrerer disse tre dimensjonene i en samlet modell for nasjonal sikkerhet.

Denne artikkelen søker å bidra til å fylle dette gapet ved å utvikle et nytt tverrfaglig rammeverk som kobler bærekraft, beredskap og kriminalitet som gjensidig avhengige komponenter i moderne sikkerhetsforståelse. Ved å bygge på etablerte teorier innen risikoanalyse, robusthet, miljø- og klimasikkerhet samt forskning på organisert kriminalitet og digitale trusler, argumenterer artikkelen for at fremtidens sikkerhetsstrategier må være helhetlige, kunnskapsbaserte og bærekraftsorienterte (Manyena, 2006).

Ambisjonen er å posisjonere kriminalitet som en integrert del av bærekraftig sikkerhetstenking, og samtidig vise hvordan beredskap må forstås i lys av både miljømessige og samfunnsmessige endringsprosesser (Gundhus, Larsson og Myhrer, 2018).

Slik søker artikkelen å legge grunnlaget for en mer robust og fremtidsrettet tilnærming til nasjonal sikkerhet.

Norge står stadig i et mer sammensatt sikkerhetspolitisk landskap. Tradisjonelle militære trusler eksisterer fortsatt, men i en klart intensivert og mer kompleks form som reflekterer den empiriske utviklingen. Det vil si at situasjonen suppleres av hybride utfordringer som opererer i grenselandet mellom lovlighet og konflikt. Økonomisk kriminalitet, korrupsjon og ressursutnyttelse er ikke lenger bare samfunnsproblemer; de er også strategiske trusler som kan svekke statens evne til å beskytte sine borgere. I moderne sikkerhetspolitikk glir grensene ofte

sammen. For eksempel kan et samfunnsproblem (lav tillit, digital sårbarhet) bli utnyttet av en strategisk aktør og dermed bli en del av et trusselbilde. Analytisk er det nyttig å skille dem, fordi de krever ulike virkemidler.

I denne virkeligheten må sikkerhetspolitikken utvides (Boin et al., 2016). Det holder ikke å styrke Forsvaret alene. Hele samfunnet – fra kommuner og næringsliv til kritisk infrastruktur og miljøforvaltning – er en del av den nasjonale motstandskraften. Dermed må også kriminalitet som undergraver bærekraft og økonomi forstås som en integrert del av trusselbildet.

Hva er bærekraftskriminalitet?

Bærekraftskriminalitet omfatter lovbrudd som direkte eller indirekte svekker samfunnets evne til å opprettholde økonomisk, sosial og miljømessig bærekraft. Dette inkluderer blant annet: Miljøkriminalitet som ulovlig avfallshåndtering, naturinngrep og ressursutvikling. Økonomisk kriminalitet som hvitvasking, skatteunndragelser og korrosjon. Arbeidslivskriminalitet som for eksempel sosial dumping og utnyttelse av arbeidskraft, samt organisert kriminalitet som infiltrerer lovlige markeder og offentlige anskaffelser (Larsson, 2019).

Felles for disse formene for kriminalitet er at de undergraver tillit, svekker økonomien, skader naturgrunnlaget og skaper avhengighet til aktører som opererer utenfor lovens rammer. Dette gjør dem til en sikkerhetstrussel, ikke bare et samfunnsproblem (Matthew, et al., 2010).

Denne artikkel kan posisjoneres i eksisterende forskning ved at bærekraft, beredskap og kriminalitet er et nytt rammeverk for nasjonal sikkerhet og kan plasseres strategisk i skjæringspunktet mellom tre etablerte forskningsfelt.

A) Med hensyn til bærekraft og sikkerhet – er det mulig å argumentere for at tidligere sikkerhetsforskning har vært dominert av militære trusler. Nyere forskning innen sikkerhetsstudier viser tydelig at det ikke lenger er tilstrekkelig å forstå sikkerhet utelukkende gjennom et tradisjonelt, militært perspektiv. Både human security-tilnærminger og det voksende feltet climate security dokumenterer hvordan ikke-militære faktorer som klimaendringer, ressursknapphet og sosial ulikhet påvirker risikoen for kriminalitet, konflikt og samfunnsmessig ustabilitet. Studier av militære organisasjoner viser at også disse aktørene i økende grad anerkjenner slike forhold som sentrale sikkerhetsutfordringer, ettersom miljømessige og sosiale stressfaktorer kan forsterke eksisterende spenninger og skape nye former for sårbarhet.

B) Når det gjelder beredskap og samfunnssikkerhet – har norsk og nordisk forskning utviklet sterke tradisjoner for risikoanalyse, robusthet og samfunnssikkerhet. Men i mindre grad integrert kriminalitet og bærekraftsmål i ett samlet rammeverk. Denne artikkelen fyller dette gapet ved å foreslå en helhetlig modell.

C) I forbindelse med kriminalitet og sikkerhet – er argumentet at organisert kriminalitet, cyberkriminalitet og hybride trusler i økende grad påvirker nasjonal sikkerhet (Larsson, 2019). Internasjonal forskning viser at kriminalitet må forstås som en systemisk risiko (Paoli, 2014; Naylor, 2002; Rid, 2020; Nye, 2010).

Denne artikkelen kobler dette til beredskap og bærekraft, noe som i liten grad er gjort tidligere.

Totalforsvaret: Ambisjoner og realitet

Norge har i dag ingen «Totalforsvarslov». Totalforsvaret er i stedet regulert gjennom ulike lover, forskrifter og styringsdokumenter, blant annet Sivilbeskyttelsesloven, Sikkerhetsloven, Forsvarsloven, Helseberedskapsloven, Politiloven, Energiloven, mfl. Totalforsvar er altså et konsept, ikke en enkelt lov. Det handler om samvirke mellom militære og sivile ressurser i krise og krig. Hvorfor noen tror at det finnes en egen lov kan bero på at i 2024 – 2026 har det vært økt politisk fokus på totalberedskap og totalforsvar, blant annet gjennom Totalforsvarsåret 2026.

Totalforsvaret bygger på et tett samarbeid mellom sivile og militære aktører. Det skal sikre at hele samfunnet kan bidra til nasjonal sikkerhet i krise og krig (Duffield, 2007).

I praksis betyr dette at Forsvaret er avhengig av sivile ressurser som transport, energi, helsevesen, kommunal beredskap og private leverandører. Naturligvis fordi i dag kan krigføring utføres med «stedfortreder», i måten krig utkjempes på – strategier, metoder, våpenbruk, taktikk og organisering av militære operasjoner (Mumford, 2013; Etterretningstjeneten (Forsvaret): Fokus 2026).

Men totalforsvaret er også sårbart. Dersom kriminalitet får fotfeste i kritisk sektor, kan det svekke både beredskap og operativ evne. For eksempel kan korrupsjon i leverandørkjeder, miljøkriminalitet som skader naturressurser som Forsvaret er avhengig av, og økonomisk kriminalitet, tappe offentlige budsjett. Hertil kommer organisert kriminalitet som infiltrerer arbeidsmarkedet og kritiske tjenester. Totalforsvaret bør derfor ta i betraktning kriminalitet som en del av sitt operative risikobilde (Lund Pedersen, 2013).

Langtidsplan (LTP) og behovet for et utvidet trusselbilde

Langtidsplan for forsvarssektoren (LTP) er statens viktigste styringsdokument for hvordan Forsvaret og totalforsvaret skal utvikles. Den nåværende LTP ble lagt frem i april 2024 (Prop. 87 S 2023–2024) og ble vedtatt av Stortinget 11. juni 2024. Denne proposisjonen setter retningen for struktur, økonomi, investeringer og ambisjonsnivå i hele forsvarssektoren. Med en viktig presisering at i et hierarki av dokumenter som setter kursen for utviklingen av Forsvaret og totalforsvaret, er LTP det mest sentrale. Det er her de store politiske beslutningene tas, og alt annet må tilpasses det (Aven & Renn, 2010).

Tradisjonelt har LTP fokusert på militære kapasiteter, teknologi, personell og alliert samarbeid. Men i en tid der kriminalitet påvirker alt fra energisikkerhet til offentlige anskaffelser, er det nødvendig å inkludere bærekraftskriminalitet som en strategisk faktor.

Dersom LTP ikke tar høyde for denne typen kriminalitet, risikerer Norge svekket beredskap gjennom økonomiske lekkasjer og redusert motstandskraft i kritiske samfunnsfunksjoner. I tillegg kommer sårbarhet for påvirkningsoperasjoner og tap av naturressurser som er viktig for nasjonal sikkerhet (Hovelsrud og Smit, 2010).

En moderne langtidsplan må derfor innlemme kriminalitetsbekjempelse som en del av sikkerhetspolitikken.

Sårbarheter i sivilsamfunnet og Forsvaret

Kriminalitet påvirker både sivile og militære strukturer. I sivilsamfunnet kan økonomisk kriminalitet svekke offentlige tjenester, mens miljøkriminalitet kan ødelegge naturressurser som er viktige for beredskap og infrastruktur. Arbeidslivskriminalitet kan skape utrygge arbeidsforhold og svekke tilliten til myndighetene.

Forsvaret er heller ikke immun. Det er avhengig av leverandører, entreprenører, transportører og teknologiselskaper. Dersom disse påvirkes av kriminalitet, kan det få direkte konsekvenser for operativ evne. Korrupsjon, svindel eller miljøskader i forsvarsrelaterte prosjekter kan svekke både økonomi og sikkerhet.

Et nytt rammeverk for nasjonal sikkerhet

For å møte disse utfordringene må Norge utvikle et nytt rammeverk som integrerer bærekraftssikkerhet i totalforsvaret. Dette innebærer et tett samarbeid mellom politi, forsvar, miljømyndigheter og finanssektoren (Gundhus, 2017; Politiets sikkerhetstjeneste (PST): Nasjonal trusselvurdering 2026).

Bedre deling av informasjon og etterretning, styrket kontroll med leverandørkjeder og offentlige anskaffelser. Hertil kommer at kompetansen om økonomi og miljømessig kriminalitet i beredskapssektoren må økes. Sist, men ikke minst internasjonalt samarbeid om grenseoverskridende kriminalitet må forbedres (Coppola, 2015; Oxford Research Group, 2011).

Et slikt rammeverk vil gjøre totalforsvaret mer robust og i stand til å møte både tradisjonelle og moderne trusler.

Anbefalinger for videre forskning

For å styrke Norges evne til å håndtere bærekraftskriminalitet som en del av nasjonal sikkerhet, bør følgende forskningsprosjekt vurderes: Inkludere kriminalitet som en egen trusselkategori i LTP. Etablere en tversektoriell analysegruppe for bærekraftskriminalitet. Styrke kontrollmekanismer i offentlige anskaffelser. Innlemme miljø- og økonomikriminalitet i totalforsvarsøvelser. Utvikle bedre verktøy for å avdekke og forebygge kriminalitet i kritiske sektorer.

Dette vil styrke kunnskapen, øke forståelsen og bidra til et mer helhetlig og fremtidsrettet totalforsvar.

Avslutningsvis: Et robust samfunn krever et bredt sikkerhetsbegrep

Nasjonal sikkerhet handler ikke lenger bare om militær styrke. Den handler i større grad om tillit, bærekraft, økonomi og samfunnets evne til å stå imot press – både fra statlige aktører og fra

kriminelle nettverk. Bærekraftskriminalitet er en trussel som rammer bredt og dypt, og som derfor må integreres i bekjempelsen både i langtidsplanen for forsvarssektoren og i totalforsvaret.

Et robust Norge krever et bredt sikkerhetsbegrep. Det forutsetter at vi ser sammenhengen mellom kriminalitet, bærekraft og beredskap. Altså må vi bygge et totalforsvar som er robust for fremtidens utfordringer.

Referanser

Aven, T. 2015. *Risk Analysis*. 2nd ed. Chichester: Wiley.

Aven, T. & Renn, O., 2010. *Risk Management and Governance: Concepts, Guidelines and Applications*. Berlin: Springer.

Barnett, J. & Adger, W.N. 2007. 'Climate change, human security and violent conflict'. *Political Geography*, 26(6), pp.639–655.

Beck, U. 1992. *Risk Society: Towards a New Modernity*. London: Sage.

Boin, A., Hart, P., Stern, E. & Sundelius, B., 2016. *The Politics of Crisis Management: Public Leadership Under Pressure*. Cambridge University Press.

Coppola, D.P. 2015. *Introduction to International Disaster Management*. 3rd ed. Oxford: Butterworth-Heinemann.

Duffield, M., 2007. *Development, Security and unending War*. Cambridge: Polity Press.

Etterretningstjenesten (Forsvaret) Fokus 2026 – Etterretningstjenestens vurdering av aktuelle sikkerhetsutfordringer.

Gundhus, H.O.I. Larsson, P. & Myhrer, T. (red.) 2018. *Kriminalitet og rettsstat i endring*. Oslo: Universitetsforlaget.

Gundhus, H.O.I. 2017. Policing risk: emerging strategies in Norwegian Policing. *Policing and Society*, 27(3), pp 276–290.

Holling, C.S. 1973. Resilience and Stability of Ecological Systems. *Annual Review of Ecology and Systematics*, 4, pp. 1–23.

Homer-Dixon, T.F. 1999. *Environment, Scarcity, and Violence*. Princeton: Princeton University Press.

Hovelsrud, G.K., & Smit, B.(eds.) 2010. *Community Adaptation and Vulnerability in Arctic Regions*. Dordrecht: Springer.

Kruke, B.I., Olsen, E.O. & Hovden, J. 2013. Samfunnssikkerhet – en tverrfaglig disiplin. *Fagbokforlaget*.

Larsson, P. 2019. 'Organisert kriminalitet i Norge: utviklingstrekk og utfordringer'. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskap*. 106(2), s. 97–118.

- Lund Pedersen, K., & Tjalve, V.S. 2013. *Sikkerhetspolitikk*. København: Hans Reitzels Forlag. (Nordisk sikkerhetsforskning.)
- Manyena, S.B. 2006. 'The concept of resilience revisited'. *Disasters*, 30(4), pp.434–450.
- Matthew, R.A., Barnett, J., McDonald, D. & O'Brien, K. (eds.), 2010. *Global Environmental Change and Human Security*. Cambridge, MA: MIT Press
- Mumford, A. 2013. *Proxy Warfare*. Cambridge: Polity Press.
- Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM): Risiko 2026 – Nasjonal sikkerhetsmyndighets vurdering av sikkerhetstilstanden.
- Naylor, R.T. 2002. *Wages of Crime: Black Markets, Illegal Finance, and the Underworld Economy*. Ithaca: Cornell University Press.
- NOU 2012:14. 2012. *Rapport fra 22.juli-kommisjonen*. Oslo: Departementenes servicesenter.
- NOU 2020:14. 2020. *Et styrket beredskap*. Oslo: Departementenes servicesenter.
- Nye, J.S. 2010. *Cyber power*. Cambridge, MA: Harvard Kennedy School.
- Oxford Research Group, 2011. *Sustainable Security: Rethinking Global Security Strategy*. London: ORG.
- Paoli, L., (ed.), 2014. *The Oxford Handbook of Organized Crime*. Oxford University Press.
- Politiets sikkerhetstjeneste (PST): Nasjonal trusselvurdering 2026.
- UNDP, 1994. *Human Development Report 1994: New Dimension of Human Security*. New York: Oxford University Press.
- Rid, T. 2020. *Active Measures: The Secret History of Disinformation and Political Warfare*. New York: Farrar, Straus and Giroux.